

Objem zvoka

Časopis TIM-a za polžev vsadek, Center za sluh in govor Maribor, Vinarska 6, Maribor

Polžev vsadek

Uvodnik

Zaključki 7. slovenskega posveta o rehabilitaciji oseb s polževim vsadkom

Izbor elektrode in govornega procesorja pri kohlearni implantaciji

60 let celostne obravnave gluhih in naglušnih oseb na Centru za sluh in govor Maribor

Povezanost govora in jezika iz okolice z govorno-jezikovnimi sposobnostmi otroka s polževim vsadkom

Glasba in otroci s polževim vsadkom - 2. del

Svetovni dan sluha

Samozagovorništvo otrok s polževim vsadkom

Mobilna služba Centra za sluh in govor maribor

Moje izkušnje s polžkovim vsadkom

Predstavitve napredka poslušanja in razumevanje besed ter govora Anke s polžkovim vsadkom

Vabilo na tradicionalni piknik uporabnikov PV in njihovih družin v Mariboru

Polžev vsadek	2
Uvodnik	3
Zaključki 7. slovenskega posveta o rehabilitaciji oseb s polževim vsadkom	4
Izbor elektrode in govornega procesorja pri kohlearni implantaciji	5
60 let celostne obravnave gluhih in naglušnih oseb na Centru za sluh in govor Maribor	6
Povezanost govora in jezika iz okolice z govorno-jezikovnimi sposobnostmi otroka s polževim vsadkom	12
Glasba in otroci s polževim vsadkom - 2. del	13
Svetovni dan sluha	14
Samozagovorništvo otrok s polževim vsadkom	15
Mobilna služba Centra za sluh in govor maribor	16
Moje izkušnje s polžkovim vsadkom	19
Predstavitve napredka poslušanja in razumevanje besed ter govora Anke s polžkovim vsadkom	21
Vabilo na tradicionalni piknik uporabnikov PV in njihovih družin v Mariboru	22

Informacije

Z vašimi vprašanji se lahko obrnete na člane Tima za polžev vsadek Centra za sluh in govor Maribor.

Tel: 02/228 53 40
02/228 53 46 (amb.)
02/228 53 44 (šola)

Fax: 02/228 53 63

E-mail:

diana.ropert@csgm.si
sergeja.grogl@csgm.si
mojca.kolaric@csgm.si
irena.varzic@csgm.si
milan.brumec@csgm.si
mateja.loparnik@csgm.si
mateja.frangez@csgm.si
katja.globevnik@csgm.si

Spletna stran:
<http://www.csgm.si/>

Časopis izdaja Center za sluh in govor Maribor - Tim za polžev vsadek, Vinarska ulica 6, 2000 Maribor
Direktor Samo Rumež, prof.

Odgovorna urednica Diana Ropert
Lektorirala Tjaša Burja
Uredil in za tisk pripravil Milan Brumec

Časopis je brezplačen in izhaja v nakladi 500 izvodov. Na leto izideta 2 številki. Tisk plačata podjetji **Cochlear** in **MED-EL**. Poštnino plačata podjetji **Posluch** in **Widex**.

ISSN C506-2713

POLŽEV VSADEK

Milan Brumec, Center za sluh in govor Maribor

SLUH IN NJEGOVA IZGUBA

Zvočno valovanje iz okolice potuje od zunanjega v srednje uho, kjer povzroči nihanje bobniča. Preko slušnih koščic se valovanje prenese do polža, v katerem lasne celice pretvarjajo mehanske vibracije v šibke električne impulze, ki jih slušni živec prenese do možganov.

Ko je ta pot ovirana, slabše ali nič ne slišimo. Takrat si lahko pomagamo s slušnim aparatom ali polževim vsadkom.

KAJ JE POLŽEV VSADEK?

Polžev vsadek je elektronska naprava, ki zvok iz okolice pretvarja v električne impulze, ki jih možgani lahko "razumejo".

Polžev vsadek je sestavljen iz zunanjega in notranjega dela.

Zunanji deli polževega vsadka:

- mikrofoni: sprejema zvoke iz okolice; nameščen je za ušesom (na procesorju) ali na oddajniku;
- procesor signalov: majhen računalnik, ki signal iz mikrofona spremeni v električne impulze; vsi novejši modeli so zauheljni ali naduheljni;
- oddajnik: plastičen obroč z navitjem in magnetkom; prenese signal iz

procesorja govora v sprejemnik (notranji del).

Notranji del polževega vsadka:

- sprejemnik: sprejema signale iz oddajnika in jih razporeja na polje elektrod; vstavljen je pod kožo za ušesom;
- polje elektrod: nameščene so v polžu; preko njih se električni impulzi prenesejo na slušni živec.

ALI S POLŽEVIM VSADEKOM TAKOJ SLIŠIM?

Ne! Po operaciji, ta običajno traja od 2 - 3 ure, ostane pacient do enega tedna v bolnišnici, dalje pa okrevanja doma. Večina se v tem času počuti normalno. Po približno mesecu dni mu strokovnjaki na kliniki dodajo še zunanje dele polževega vsadka, pri čemer je

potrebna prva nastavitve procesorja govora glede na njegove individualne potrebe. Nastavitve ni enkratno dejanje. Na začetku so nastavitve bolj pogoste, kasneje pa enkrat letno, oz. po potrebi. PV ali kombiniran PV-slušni aparat se lahko vstavlja in uporablja na obeh ušesih.

Napredek in uspeh sta odvisna od mnogih dejavnikov, predvsem od tega ali je gluha oseba že slišala, ali pa je gluha od rojstva. Na vsak način pa polžev vsadek pomeni lažjo orientacijo

gluhe osebe in olajšano pot pri učenju poslušanja in govora.

Sama vstavitve polževega vsadka ni dovolj za uspešno pridobivanje slušnogovornih sposobnosti, zato uporabnike usmerimo v rehabilitacijo.

MEDSEBOJNA POMOČ

Objavljamo e- naslove uporabnikov PV in staršev otrok s PV, s katerimi lahko izmenjate izkušnje:

Mojca Mihelič, uporabnica PV - mmojcy@gmail.com

Marjanca Škrobar, uporabnica PV - marjanca.skrobar@gmail.com

Klementina Pristovnik, mama - celofiga@gmx.at

Nataša Prokshi, mama - alter_tuina@yahoo.com

Hajdnik Irena - hajdnik.irena@gmail.com

Zlatko in Maja Sobočan - sobocan11@gmail.com

Andreja Blazina - andreja.blazina@gmail.com

Branko Gornjec - gbranko1956@gmail.com

Gabrijela Borovšak - gabrijela.borovsak@gmail.com

Franc Forstner - franc.forstner@hotmail.com

Marjan Fekonja - fekonja.marjan@amis.net

Vsi, ki bi bili še pripravljeni pomagati z izkušnjami, nam pošljite e-naslove, da jih bomo dodali v rubriko Medsebojna pomoč.

UVODNIK

Samo Rumež, direktor Centra za sluh in govor Maribor

Spoštovani bralci!

Pred vami je nova številka Objema zvoka - časopisa, ki ga za vas pripravljamo zaposleni v edini hibridni, vzgojno-izobraževalni in zdravstveno-rehabilitacijski ustanovi, ki obravnava gluhe in naglušne otroke in odrasle, otroke in odrasle z govorno-jezikovnimi motnjami ter otroke z avtističnimi motnjami v SV Sloveniji. V začetku leta smo s Slavnostno akademijo obeležili 60 let našega delovanja. Skupaj s sodelavci smo prikazali sprehod skozi pisan mozaik dobrih praks s področja vzgoje, izobraževanja, zdravstva in rehabilitacije. Predstavili in opozorili smo na številne pionirske korake naših zaposlenih. V preteklosti so pogumno zapuščali varne okvirje in z jasnim ciljem odpirali številna vrata v neznano. Ta pogum, želja in zavzemanje, da s svojim delom, prilagajanjem in uvajanjem drugačnih, novih metod dela uspešno odgovorimo na zaznane potrebe in spremembe v populaciji, so prisotni še danes.

Ko govorimo tako o preteklosti kot tudi sedanjosti, pa zagotovo izstopa področje rehabilitacije oseb s polževim vsadkom. Kot prvi v Sloveniji smo vzpostavili sistem rehabilitacije s to populacijo oseb. V sodelovanju z medicinsko stroko smo uspešno razvili postopke za učinkovito pripravo otrok in odraslih na operativni poseg ter postoperativno rehabilitacijo oz. razvijanje sposobnosti poslušanja. Poskrbeli smo za edinstven primer medinstitucionalnega sodelovanja s Klinikom za otorinolaringologijo, kirurgijo glave in vratu UKC Maribor, ki še danes temelji na medsebojnem spoštovanju in zaupanju.

Uspelo nam je z vztrajnostjo, zagnanostjo, iznajdljivostjo, strokovnostjo, drznostjo, pogumom, inovativnostjo, empatijo do drugačnosti, predvsem pa odgovornostjo zaposlenih do vseh vključenih otrok in obravnavanih oseb v različnih ambulantah. Na naši poti do zastavljenih ciljev in s tem uresničevanju našega poslanstva se zavedamo, da so 'Center' bili, so in vedno bodo ljudje.

In v časih, ko nihče ne ve, kaj nas čaka v prihodnosti, smo mi prepričani, da je prihodnost Centra za sluh in govor Maribor svetla - v naslednjih letih bomo svoje poslanstvo uresničevali v novih prostorih. Vse dobro in srečno tudi vam!

ZAKLJUČKI 7. SLOVENSKEGA POSVETA O REHABILITACIJI OSEB S POLŽEVIM VSADKOM

Katja Globevnik, Center za sluh in govor Maribor

Spoštovani bralci!

25. 11. in 26. 11. 2022 se je v Hotelu City v Mariboru odvil že 7. slovenski posvet o rehabilitaciji oseb s polževim vsadkom z mednarodno udeležbo. Tekom Posveta smo imeli priložnost prisluhniti številnim zanimivim prispevkom z medicinskega in tehničnega področja, področja zgodnje obravnave, obravnave odraslih uporabnikov polževega vsadka in rehabilitacije gluhih otrok s pridruženimi motnjami. Avtorji so predstavljali primere dobre prakse, gradiva za rehabilitacijo, izkušnje o življenju s polževim vsadkom ... Na posvetu je bil predstavljen tako pregled dosedanjega dela, kot so bile zasnovane tudi smernice za naše nadaljnje delo:

1. V rehabilitaciji gluhih in težko naglušnih otrok že dolgo prepoznavamo, kako pomembna je zgodnja obravnava otrok s polževim vsadkom. Vedno bolj se zavedamo vloge staršev kot partnerjev tako v diagnostiki kot tudi v habilitaciji/rehabilitaciji. Pomembno je, da so otroci, ki so ob rojstvu prepoznani kot gluhi ali naglušni, čim hitreje poslani v surdopedagoško obravnavo že pred samo pridobitvijo polževega vsadka. Tako lahko staršem nudimo ustrezno edukacijo in podporo.
2. Tako v tujini kot tudi v slovenskem prostoru se zavedamo uporabnosti glasbe v terapiji poslušanja. Zato jo vedno pogosteje vključujemo med druge oblike habilitacije/rehabilitacije poslušanja.
3. Na podlagi primerov dobre prakse sodelovanja surdopedagoginje in psihologinje lahko vidimo pomen in potrebo, da se v obravnavo odraslih uporabnikov polževega vsadka vključuje tudi psiholog.
4. Skupina otrok s polževim vsadkom je zelo heterogena. Pri poučevanju gluhih otrok z več motnjami prepoznavamo potrebo po vključevanju slovenskega znakovnega jezika kot oblike nadomestne komunikacije.
5. Pomembno se je zavedati, da je za dobro rehabilitacijo posameznika s polževim vsadkom ključno dolgotrajno medsebojno sodelovanje različnih strokovnjakov: avdiologa, otokirurga, inženirja elektrotehnike, surdopedagoga/logopeda, psihologa, mobilnega surdopedagoga/logopeda, vzgojiteljev in učiteljev gluhih otrok, svojcev in seveda uporabnikov polževega vsadka.

IZBOR ELEKTRODE IN GOVORNEGA PROCESORJA PRI KOHLEARNI IMPLANTACIJI

Janez Rebol, Klinika za otorinolaringologijo in kirurgijo glave in vratu - UKC Maribor

Ko se po pregledu preiskav in pogovoru z bolnikom ter svojci odločimo za vstavev kohlearnega implanta, je potrebno določiti tudi vrsto elektrode, njeno dolžino, tip govornega procesorja in tudi proizvajalca naprave.

Kohlearni implantati so električne naprave, ki prenašajo slušno senzacijo preko električne stimulacije na slušni živec. Naprave so v komercialni uporabi že več kot 30 let in v tem času so se na svetovnem tržišču etablirali trije proizvajalci: Cochlear iz Avstralije, Med-El iz Avstrije in Advanced Bionics iz ZDA. Vsi trije izdelovalci kohlearnih implantov imajo večletno zgodovino razvoja in konstruiranja zanesljivih naprav, ki omogočajo izboljšanje sluha. Vsi proizvajalci tudi stalno iščejo izboljšave v tehnologiji kohlearnih implantov.

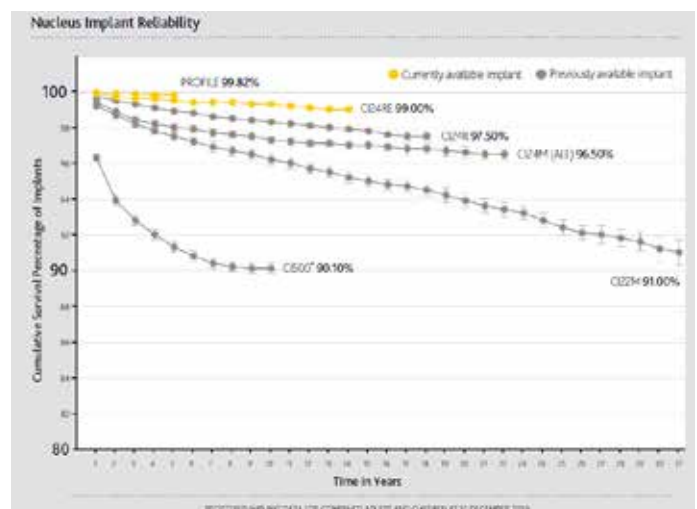
Prva zahteva za proizvajalca je izdelava zanesljivih naprav. Pomembna pri izboru je tudi prožnost glede dosegljivih tehnologij, da bi zagotovili najboljšo izbiro za vsakega bolnika.

Že operirane bolnike je potrebno tudi oskrbovati z novimi tehnologijami in rezervnimi deli tekom njihovega življenja, kar je velika odgovornost. Posodobitve so torej podprte tako s strani proizvajalcev kot tudi zavarovalnic. V Sloveniji lahko zavarovanec dobi nov govorni procesor vsakih 5 let. Zaradi tega je tudi pomembno, da je proizvajalec na tržišču stalno prisoten in ima servisno mrežo.

Bolniki sprašujejo včasih tudi, kako dolgo deluje kohlearni implant. To je seveda težko reči, ker naprave obstajajo šele dobrih 30 let. Proizvajalci vodijo statistiko napak svojih naprav in na osnovi tega je vidno, da so naprave, vstavljene pred 30

leti, še vedno delujoče nad 90 %. Posebej naprave zadnjih generacij pa imajo procent okvar še bistveno manjši. (Slika 1).

Končna odločitev glede delov kohlearnega implanta je tako sprejeta v skladu z bolnikovimi željami in ekipo, ki izvaja implantacije (zdravnik, avdiolog).

Slika 1. Odstotek preživetja («cumulative survival rate») vstavljenih naprav avstralskega proizvajalca Cochlear. Vidimo, da tudi po 30 letih naprave delujejo v 92 %, novejšje naprave pa imajo po 17 letih skoraj 99 % preživetja.

Dobro je, če si bolnik pred definitivno odločitvijo pogleda dosegljivo literaturo in obišče spletne strani proizvajalcev. Tudi srečanje z drugimi prejemniki lahko pomaga pri odločitvi. Glede oblike govornega procesorja imajo lahko nekateri bolniki okoliščine, ki otežujejo nošenje določenega govornega procesorja, kot so slab vid, manjša spretnost, delo v vročini, prahu ...

Na voljo so različne elektrode za individualizirano kohlearno implantacijo. Na splošno mora biti elektroda vstavljena dovolj globoko, da bi lahko stimulirala vse celice spiralnega ganglija. Zaradi tega je potrebno doseči vsaj globino vstavitve 360° ali več. Za ohranitev rezidualnega sluha pa se uporabljajo posebno oblikovane tanke elektrode,

ki večinoma nalegajo na lateralno steno in gredo v globino glede na izgubo sluha. Za čim bolj selektivno stimulacijo z nizkimi tokovi se uporabljajo perimodiolarne elektrode. Pri uporabi vseh elektrod je cilj ohraniti strukturo notranjega ušesa. Nekatere elektrode omogočajo atravmatsko vstavitve v notranje uho vse do apikalne regije. Vstavitve v dva polna zavoja polža bi lahko vplivala na kvalitetnejšo zaznavo zvoka.

Abnormna anatomija notranjega ušesa se ugotavlja s CT slikanjem. Določene elektrode so bolj primerne za določene anomalije notranjega ušesa. Izbor procesorja lahko pogojuje tudi velikost uhlja (če je

le-ta premajhen, težko nosi težo procesorja, težko se fiksira na uhelj).

Koristni so tudi demo modeli, s katerimi lahko kandidatom izboljšamo predstavo o napravi in olajšamo odločitve.

60 LET CELOSTNE OBRAVNAVE GLUHIH IN NAGLUŠNIH OSEB NA CENTRU ZA SLUH IN GOVOR MARIBOR

Mojca Kolarič, Katja Globevnik, Diana Ropert, Center za sluh in govor Maribor

ZGODOVINA AMBULANTNE OBRAVNAVE GLUHIH IN NAGLUŠNIH OSEB

Center za korekcijo sluha in govora Maribor

Obdobje 60-tih let je na področju obravnave gluhih in naglušnih oseb prineslo velike spremembe. Današnji CSGM je bil pod imenom Center za korekcijo sluha in govora Maribor (CKSG) ustanovljen na osnovi dveh ambulant v Zdravstvenem domu Adolfa Drolca Maribor na pobudo ustanoviteljice, surdopedagoginje in logopedinje prof. Margarite Stajnik Rogelj, z željo po kvalitetni pomoči naglušnim in gluhim osebam od zgodnjega otroštva do starosti. Leto po ustanovitvi teh ambulant se je CSGM razširil še na šolo in predšolske oddelke. Rehabilitacija gluhih in naglušnih je v CKSG temeljila na verbotonalni metodi (VT), za katero je veljalo, da otrok, ki je po njej rehabilitiran, posluša z individualnim slušnim aparatom vse, njegov govor ima pravilno intonacijo in je razumljiv. Otrokovo mišljenje se razvija preko poslušanja in mu omogoča tudi razvoj abstraktnega mišljenja (Hernja, 2012). Vzgojno-izobraževalno delo v vrtcu in šoli je bilo tesno povezano z rehabilitacijo poslušanja in govora ob uporabi elektroakustičnih aparatov.

Od leta 1994 izvajamo tudi rehabilitacijski program za odrasle, ki jim je bil dodeljen slušni aparat. Takrat se

je z novim izzivom spoprijela prof. Dragica Klobučar. Dela smo se lotili skupaj z Ambulanto za avdiologijo v takratni Splošni bolnišnici Maribor. Dejavnost smo zatem razširili še v Otorinolaringološko ambulanto v Splošni bolnišnici Ptuj, v Zdravstveni dom Ravne na Koroškem in konec leta 2007 v Otorinolaringološko ambulanto na CSGM (Ropert idr., 2012). Od leta 2007 izvajamo tudi rehabilitacijski program za odrasle uporabnike polževega vsadka, ki ga v zadnjem času širimo s programom psihološke podpore.

Diagnostično-rehabilitacijski tim za polžev vsadek

Razvoj elektroakustike je omogočil izboljšavo slušnih pripomočkov in razvoj polževega vsadka. Polžev vsadek je omogočil, da so gluhi lahko zaznali vse zvoke okolja in glasove govora, kar je osnova za razvoj poslušanja. V rehabilitacijo gluhih je vnesel velike spremembe, ki so narekemale nove pristope. Tako smo že leta 1996, ko je bila izvedena prva operacija v Ljubljani na Kliniki za ORL in CFK, pod okriljem prof. Nade Hernja ustanovili Diagnostično-rehabilitacijski tim za polžev vsadek, ki so ga sestavljali surdopedagoginje za individualno terapijo, za ritmične in glasbene stimulacije, psihologinja ter inženir elektrotehnike. Kot prvi v Sloveniji smo vzpostavil sistem rehabilitacije otrok s polževim

vsadkom. Strokovnjaki s področja rehabilitacije poslušanja in govora smo, v sodelovanju z medicinsko stroko, razvili postopke za učinkovito pripravo otrok na operativni poseg ter postoperativno rehabilitacijo oz. razvijanje sposobnosti poslušanja in posledično razvoja govorno-jezikovnih sposobnosti (Hernja, 2012).

Za optimalen razvoj otroka je izrednega pomena zgodnje odkrivanje izgube sluha, zgodnja diagnostika in obravnava ne samo otroka temveč cele družine. Tako je bilo in je še vedno nepogrešljivo tudi sodelovanje s Klinikom za ginekologijo in perinatologijo - Oddelkom za perinatologijo v UKC Maribor, kjer se je z našim sodelovanjem med prvimi v Sloveniji uvedel presejalni test sluha (skrining) novorojenčkov leta 2000. Ko so leta 2007 začeli izvajati operacije tudi v UKC Maribor, na Kliniki za ORL, je sodelovanje Tima za polžev vsadek z UKC Maribor postalo še bolj tesno.

Druge oblike strokovnega delovanja

Leta 1997 smo organizirali prvo Srečanje uporabnikov polževega vsadka in njihovih družin. Na srečanje so vsakokrat vabljeni uporabniki in njihove družine iz cele Slovenije. Do leta 2022 smo jih izvedli že 24.

Diagnostično-rehabilitacijski tim za polžev vsadek z veliko podporo naše krovne ustanove CSGM že od leta 1998 organizira slovenske posvete o rehabilitaciji oseb s polževim vsadkom. V letu 2022 je bil organiziran že 7. slovenski posvet o rehabilitaciji oseb s polževim vsadkom z mednarodno udeležbo.

Leta 2003 smo začeli z izdajanjem časopisa Objem zvoka, ki je namenjen tako strokovnjakom kot uporabnikom polževega vsadka in njihovim staršem. Letos praznujemo 20. obletnico prve izdaje.

Leta 2010 smo na Zavodu republike Slovenije za šolstvo (ZRSŠ) izdali Priročnik za delo z gluhi in naglušnimi otroki, leto kasneje pa sta Sergeja Grögl in Barbara Tetičkovič izlili svoje znanje s področja glasbenih stimulacij v priročniku Telo v zvoku: gibalno-glasbene igre za otroke s polževim vsadkom.

Članica našega tima, Diana Ropert, je leta 2015 sodelovala z ZRSŠ pri določitvi Kriterijev za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami za gluhe in naglušne otroke. Člani tima vsa leta uspešno sodelujemo z ZRSŠ tudi v komisijah za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami.

Leta 2018 smo članice našega tima sodelovale pri

prevodu in priredbi priročnika podjetja Cochlear, Skok v jezik. Prevod in priredba priročnika sta bila organizirana na nivoju celotne Slovenije, saj smo sodelovale s Zavodom za gluhe in naglušne Ljubljana in Centrom za komunikacijo, sluh in govor Portorož.

Poleg rehabilitacije člani tima veliko skrb posvečamo tudi usposabljanju in izobraževanju strokovnih delavcev ter sodelovanju z medicinskimi in rehabilitacijskimi ustanovami tako v Sloveniji kot tudi izven naših meja. Sledimo načelom inkluzije - skrbi za ozaveščanje okolja, predvsem učiteljev večinskih šol oz. vrtcev, v katere so vključeni gluhi in naglušni otroci. Že vrsto let organiziramo strokovno usposabljanje z naslovom Gluhi in naglušni otroci v programih s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, kjer vzgojitelje in učitelje gluhih in naglušnih otrok opremimo s temeljnimi znanji o gluhoti/naglušnosti, govorno-jezikovnem razvoju pri otrocih z izgubo sluha, tehničnih pripomočkov in ustreznih prilagoditvah (prilagoditve prostora, organizacije, posredovanja, preverjanja in ocenjevanja znanja) (Hernja, idr., 2010).

AMBULANTNA OBRAVNAVA GLUHIH IN NAGLUŠNIH OSEB V ZADNJIH 10-TIH LETIH

Danes tim sestavljajo specialistka klinične logopedije, specializirana za delo z gluhi in naglušnimi otroki, dve surdopedagoginji iz zdravstvene enote, tri mobilne surdopedagoginje, ki izvajajo surdopedagoško obravnavo v obliki dodatne strokovne pomoči in predstavljajo pomembno vez s strokovnimi delavci vrtcev in večinskih šol v severovzhodni Sloveniji, surdopedagoginja, ki poučuje gluhe in naglušne otroke v osnovnošolskem programu CSGM, psihologinja in specialistka klinične psihologije ter inženir elektrotehnike. Tim pomembno dopolnjuje izr. prof. dr. Janez Rebol, dr. med. specialist otorinolaringologije.

V okviru ambulante obravnave gluhih in naglušnih oseb pokrivamo področje zgodnje obravnave gluhih in naglušnih otrok, rehabilitacijo v predšolskem in šolskem obdobju, navajanje odraslih na poslušanje s slušnim aparatom in polževim vsadkom. Rehabilitacija v celotnem predšolskem obdobju je podprta tudi s skupinsko obravnavo otrok v obliki glasbeno-ritmičnih stimulacij. Izvajamo skupinsko obravnavo, ki je namenjena staršem gluhih in naglušnih otrok, psihološko podporo nudimo tako odraslim gluhi in naglušnim osebam kot tudi

staršem gluhih in naglušnih otrok. Pri otrocih, ki imajo ob izgubi sluha pridružene tudi druge motnje v razvoju, pa v obravnavo vključujemo fizioterapevtko in delovno terapevtko, ki pokrivata tudi področje senzorne integracije.

Zgodnja obravnava

Zavedanje o pomenu zgodnje obravnave se je v zadnjih letih še okrepilo. V terapiji gluhega ali naglušnega otroka je ključno, da otroka usmerjamo na poslušanje (Hernja idr., 2010). Otrok se govora in jezika najlažje uči preko komunikacije z drugimi in preko igre. Zgodnja obravnava gluhega ali naglušnega dojenčka ali malčka mora zajemati tako strategije, ki podpirajo razvoj poslušanja kot tudi razvoj zgodnje komunikacije, jezika, govora, pismenosti in socialnih veščin, pri čemer se določene strategije povezujejo in dopolnjujejo. V procesu zgodnje obravnave izvajamo spremljavo otroka, podporo otroku in družini ter poučevanje staršev o njihovi vlogi pri otrokovem razvoju. Zgodnja obravnava poteka v obliki individualne in skupinske terapije. Skupinska terapija se izvaja tako v obliki srečanj za starše in je namenjena edukaciji staršev o začetnem razvoju poslušanja, spodbujanju govorno-jezikovnega razvoja v domačem okolju in načinih igre kot tudi v obliki glasbeno-ritmičnih stimulacij po principih VT.

Predšolsko in šolsko obdobje

Rehabilitacija se seveda ne zaključi v zgodnjem obdobju otroštva, ampak se nadaljuje tudi v predšolskem in šolskem obdobju. Preko diagnostike surdopedagog pridobi spoznanja, kako otrok zaznava in posluša s tehničnim pripomočkom, oceni govor in nivo razumevanja. Ta spoznanja so osnova za rehabilitacijo, pri katerih se po korakih načrtuje cilj. Postopki in cilji rehabilitacije so individualno prilagojeni otroku. Rehabilitacija pri individualnem terapevtu daje vzorec staršem, ki ga po svojih močeh umestijo v vsakdanje življenje (Hernja, idr., 2010). V kolikor surdopedagogi ocenimo, da gluhi ali naglušni otrok z ustreznim tehničnim pripomočkom ustrezno sledi razvoju poslušanja, govora in jezika, se odločimo za kontrolno spremljanje (enkrat na mesec ali daljše časovno obdobje) v ambulanti, zagotovi pa se mu dodatna strokovna pomoč v okviru mobilne službe. V nasprotnem primeru je otrok vključen v redno obravnavo. Mobilna služba je del celostne obravnave gluhih in naglušnih otrok, ki so vključeni v vzgojno-izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo. Izvaja se

v vrtcih in osnovnih šolah (Hernja idr., 2010).

Navajanje odraslih na poslušanje s slušnim aparatom in polževim vsadkom

Rehabilitacijski program za odrasle, ki jim je bil dodeljen slušni aparat, se na CSGM izvaja že skoraj trideset let. Na osnovi zdravnikovega izvida dobi pacient slušni pripomoček, ki po svojih karakteristikah in prilagoditvah najbolj odgovarja izgubi sluha. Dobro izbran in prilagojen slušni aparat pomeni prvi korak do dobrega poslušanja. Z rehabilitacijo in svetovanjem ter osveščanjem okolja se lahko težave zmanjšajo ob sicer nespremenjeni biološki okvari. Na slušni aparat in poslušanje z njim se mora pacient navaditi. Težave se pojavijo pri komunikaciji v družini, službi in družbi (Ropert idr., 2012).

Že šestnajsto leto pa poteka na CSGM tudi skrb za odrasle osebe s polževim vsadkom. V vseh teh letih (do januarja 2023) je bilo operiranih 128 odraslih - od tega 75 žensk in 53 moških, najstarejša oseba je bila stara 87 let. Trije od teh imajo polžev vsadek na obeh ušesih. Vsi uporabniki imajo možnost rehabilitacije, od njih samih pa je odvisno, koliko energije in doslednosti zmorejo za navajanje na nov slušni pripomoček. Le tisti, ki živi z gluhoto, lahko doživlja bogastvo sprememb, ki mu jih nudi poslušanje s polževim vsadkom.

ZAKLJUČEK

Na CSGM v zadnjih 60-tih letih uspešno izvajamo celostno obravnavo gluhih in naglušnih oseb. V zadnjih letih se je delo surdopedagogov pomembno spremenilo zaradi razvoja elektroakustike in uporabe polževega vsadka kot glavnega slušnega pripomočka gluhih in težko naglušnih oseb. Na 7. slovenskem posvetu o rehabilitaciji oseb s polževim vsadkom, ki kot dogodek združi vse strokovnjake, ki v slovenskem prostoru delajo z gluho in težko naglušno populacijo, smo oblikovali nekaj zaključkov o trenutni obravnavi in skupaj razmišljali o viziji za naše nadaljnje strokovno delo. Zaključke je mogoče prenesti tudi na rehabilitacijo naglušnih oseb. V rehabilitaciji otrok že dolgo prepoznavamo, kako pomembna je zgodnja obravnava. Vedno bolj se zavedamo vloge staršev kot partnerjev tako v diagnostiki kot tudi v rehabilitaciji/rehabilitaciji. Pomembno je, da so otroci, ki so ob rojstvu prepoznani kot gluhi ali naglušni, čim hitreje poslani v surdopedagoško obravnavo, najbolje že takoj ob dodelitvi slušnega aparata in pred samo pridobitvijo polževega vsadka; izrednega pomena je

tudi čim zgodnejša ustrežna edukacija in podpora staršem teh otrok. Tako v tujini kot tudi v slovenskem prostoru se zavedamo uporabnosti glasbe v terapiji poslušanja. Zgodovina in tudi sedanjost obravnave pri nas kaže, kako pomembno je, da individualno obravnavovednokombiniramoskupinskoobravnavo otrok, ki jo na CSGM že vrsto let izvajamo v obliki glasbeno-ritmičnih stimulacij. Na podlagi primerov dobre prakse sodelovanja surdopedagoginje in psihologinje lahko vidimo pomen in potrebo, da se v obravnavo odraslih uporabnikov polževega vsadka vključuje tudi psiholog. Skupina gluhih in naglušnih otrok je zelo heterogena. Pri poučevanju gluhih otrok z več motnjami prepoznavamo potrebo po vključevanju slovenskega znakovnega jezika kot obliko nadomestne komunikacije. Pomembno se je zavedati, da je za dobro rehabilitacijo gluhega ali naglušnega posameznika ključno dolgotrajno medsebojno sodelovanje različnih strokovnjakov: avdiologa, otokirurga, inženirja elektrotehnike, surdopedagoga, psihologa, mobilnega surdopedagoga, vzgojiteljev in učiteljev gluhih otrok, svojcev ter seveda uporabnikov slušnega pripomočka.

V viziji o našem nadaljnjem delovanju načrtujemo vpeljavo novih pristopov in oblik dela z gluhi in

naglušnimi osebami, s čimer bi kvaliteto našega dela dvignili še na višjo raven.

LITERATURA

1. Allen, C. (2013). Skok v jezik. Ljubljana: Posluh za sluh (i.e. 2018).
2. Globevnik, K. (2022). Zgodnja surdopedagoška obravnava otroka s polževim vsadkom. V Zbornik referatov 7. slovenskega posveta o rehabilitacijo oseb s polževim vsadkom z mednarodno udeležbo (str. 69-71). Maribor: Center za sluh in govor Maribor.
3. Grögl, S., Tetičkovič, B. (2011). Telo v zvoku. Gibalno-glasbene igre za otroke s polževim vsadkom. Ljubljana: Zavod : Zavod Republike Slovenije za šolstvo
4. Hernja, N. (2012). Rehabilitacija gluhih in naglušnih včeraj, danes in jutri. V Zbornik referatov strokovnega srečanja »Naših 50 let« (str. 35-38). Maribor: Center za sluh in govor Maribor.
5. Hernja, N, Werdonig, A., Brumec, M., Grögl, S., Ropert, D. in Varžič, I. (2010). Priročnik za delo z gluhi in naglušnimi otroki. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
6. Ropert, D., Klobučar, D., Tolazzi, S., in Brumec, M. (2012). Navajanje odraslih na poslušanje s slušnim aparatom in polževim vsadkom. V Zbornik referatov strokovnega srečanja »Naših 50 let« (str. 49-52). Maribor: Center za sluh in govor Maribor

Slišim te, življenje!

Obiščite najbližji slušni center Widex in se dogovorite za preizkus slušnih aparatov.

SLUŠNI APARATI

www.widex.si
01/234 57 00

POVEZANOST GOVORA IN JEZIKA IZ OKOLICE Z GOVORNO-JEZIKOVNIMI SPOSOBNOSTMI OTROKA S POLŽEVIM VSADKOM

Mangala Serčič, Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana

(Povzetek strokovnega članka: Houston, D. M. (2022). A framework for understanding the relation between spoken language input and outcomes for children with cochlear implants. *Child Development Perspectives*, 16, 60-66. <https://doi.org/10.1111/cdep.12443>)

UVOD

Polževi vsadki otrokom s težjimi izgubami sluha pomagajo pri sprejemanju zvoka, vendar pa samo s tem še ne zagotavljajo, da otrok pri izražanju ne bo imel težav. Tudi pri otrocih, ki že v zgodnjem obdobju razvoja dobijo polžev vsadek, so lahko razlike pri izražanju zelo velike (Niparko idr., 2010). Raznolikost sposobnosti pri izražanju zagotovo lahko deloma pripisujemo dejstvu, da so otroci individualna bitja z različnimi perceptivnimi, kognitivnimi in senzoričnimi sposobnostmi, prav tako pa pomembno vlogo opravlja receptivni jezik. Ta komponenta je zagotovo zelo pomembna za otrokov razvoj, saj starši z interakcijo z otrokom pomembno vplivajo na to, kako se bo njihov otrok v komunikaciji izražal. Razumevanje povezanosti receptivnega in ekspresivnega jezika je ključnega pomena, kadar govorimo o podpori in nasvetih staršem otrok s polževim vsadkom.

RAZISKAVE

Ob koncu prejšnjega stoletja so bile izvedene raziskave (Hart in Risley, 1995; Huttenlocher idr., 1991), ki so vključevale podrobne transkripcije posnetkov govora v domačem okolju pri angleško-govorečih družinah s slišočim otrokom v ZDA. Raziskovalci so s pomočjo programske opreme LENA (sistem za analizo jezika v okolici) merili število besed v govoru okrog otroka, število komunikacijskih izmenjav med otrokom in staršem ter število otrokovih vokalizacij. Rezultati raziskav so pokazali, da obstaja majhna, vendar statistično pomembna povezanost med številom besed v

govoru odraslih v otrokovi bližini ter otrokovimi govorno-jezikovnimi sposobnostmi (Wang idr., 2020). Le nekaj podobnih raziskav je bilo izvedenih v družinah z gluhi ali naglušni otroki v starosti do treh let, ki predstavljajo rizično skupino za razvoj motenj na področju ekspresivnega jezika (Ambrose idr., 2014, 2015; VanDam idr., 2012). Rezultati teh raziskav so presenetljivo pokazali, da ni statistično pomembne povezanosti med količino besed, ki jih otrok sliši v domačem okolju, ter njegovimi govorno-jezikovnimi sposobnostmi pri izražanju, medtem ko pa so rezultati sodobnejše raziskave (Dilley idr., 2020) potrdili omenjeno povezanost. V nadaljevanju si pogledjmo, kateri dejavniki lahko pomembno vplivajo na razlike med pridobljenimi rezultati raziskav.

VPLIV RAZLIČNIH DEJAVNIKOV NA POVEZANOST MED RECEPTIVNIM IN EKSPRESIVNIM JEZIKOM

Da lahko jezikovni 'input' okolice kakorkoli vpliva na otrokov govorno-jezikovni razvoj, je nujno, da otrok sliši. Otrok s polževim vsadkom sliši le, kadar ima vse komponente slušnega pripomočka ustrezno nastavljene in slušni pripomoček tudi uporablja. V Italiji je bila izvedena raziskava, ki je izpostavila pomemben vpliv socialno-ekonomskega položaja družine na količino časa, ko otrok uporablja polžev vsadek (Majorano idr., 2021).

Naslednji vidik je sposobnost procesiranja jezika v hrupnem okolju. Sodobnejše raziskave so pokazale, da otroci s polževim vsadkom zagotovo težje procesirajo jezik v hrupnem okolju kakor slišoč otroci. Če hrup okolice otroku s polževim vsadkom onemogoča, da bi informacije iz okolice procesiral, je popolnoma razumljivo, da prav te informacije ne bodo vplivale na njegov razvoj, saj mu v bistvu sploh niso bile dostopne (Majorano idr., 2021). Prav tako so rezultati raziskav pokazali, da pogost hrup v domačem okolju pomembno zmanjša število

poskusov komunikacije in komunikacijskih izmenjav pri otroku.

Kadar govorimo o dejavniki, ne smemo pozabiti tudi na slušno pozornost otroka oziroma pozornost, ki jo otrok nameni govoru. Ta je v veliki meri odvisna od akustičnih lastnosti govora, ki ga otrok sliši (Wang idr., 2017), doslej pa še nimamo raziskav, ki bi pokazale, katere akustične lastnosti imajo izrazitejši vpliv na otrokov razvoj govora in jezika. Zaenkrat je na to temo moč zaslediti zgolj eno raziskavo (Dilley idr., 2020), katere rezultati so pokazali, da ima razpršenost samoglasnikov v primerjavi z prozodičnimi značilnostmi jezika iz okolice pomembnejši vpliv na otrokove jezikovne sposobnosti pri izražanju.

Druge raziskave izpostavljajo, da je otrokova pozornost na govor ter posledično njegova sposobnost učenja besed iz okolice v veliki meri odvisna od njegovih lastnih izkušenj. Kadar je jezikovni 'input' okolice podkrepljen z otroku vidnimi informacijami ali kadar se otrok novih besed uči preko igre in lastnih izkušenj, je otroku veliko lažje povezati slišane besede z njihovim pomenom. Kadar interakcija med staršem in otrokom poteka preko igre, je zelo pomembno, da starši poimenujejo predmete, ki se v igri uporabljajo. Ena izmed sodobnejših raziskav je namreč izpostavila, da starši slišočih otrok v primerjavi s starši gluhih/naglušnih otrok pri igri pogosteje poimenujejo predmete, ki so del igre (Chen idr., 2019). Ker je teh poimenovanj manj, se gluhi in naglušni otroci pri vzpostavljanju skupne vezane pozornosti v igri pogosteje zanašajo na očesni pogled komunikacijskega partnerja.

KOMUNIKACIJA STARŠEV IN OTROK S POLŽEVIM VSADKOM

Pri slišočih otrocih z normalnim razvojem so jezikovne sposobnosti zelo tesno povezane z njihovo kronološko starostjo, medtem ko jezikovne sposobnosti otrok s polževim vsadkom večinoma zaostajajo za njihovimi kognitivnimi sposobnostmi, kar predstavlja velik izziv predvsem staršem. Pomembno je, da se starši otrok s polževim vsadkom pri komunikaciji z njimi opirajo na otrokove razvojne potrebe glede na njihovo slušno starost in ne glede na njihovo kronološko starost. Pri komunikaciji z mlajšimi otroci je sam jezik preprostejši in vsebuje veliko več ponavljanj kakor pri komunikaciji s starejšimi otroci. Pogosto ponavljanje istih besed v komunikaciji pa je ključnega pomena za lažje pridobivanje besednega zaklada (Wang idr., 2020).

POVZETEK

Če povzamemo ugotovitve iz omenjenih raziskav, bi lahko rekli, da lahko k boljšemu razvoju otrokovih jezikovnih sposobnosti pripomoremo tako, da jezik iz okolice povežemo z otrokovo pozornostjo in ga prilagodimo glede na otrokove trenutne razvojne potrebe. Zgodnja obravnava otrok s polževim vsadkom mora tako nujno temeljiti tudi na poučevanju staršev, kako čim bolj optimalno prilagoditi njihov govor in jezik glede na otrokove sposobnosti, da lahko učinkovito pripomorejo k razvoju govora in jezika njihovega otroka. Na ta način strokovnjak, ki otroku pomaga pri premagovanju težav (logoped, surdopedagog, učitelj za dodatno strokovno pomoč, idr.), pridobi informacije o otrokovem družinskem okolju in skupaj s starši postavi cilje za obravnavo. Nenazadnje se razvoj govora in jezika začne prav doma.

LITERATURA

1. Ambrose, S. E. idr. (2015). Quantity and quality of caregiver's linguistic input to 18-month and 3-year-old children who are hard of hearing. *Ear and Hearing*, 36, 48-59. [https://doi: 10.1097/AUD.0000000000000209](https://doi.org/10.1097/AUD.0000000000000209)
2. Chen, C. idr. (2019). Effects of children's hearing loss on the synchrony between parent's object naming and children's attention. *Infant Behavior and Development*, 57. <https://doi.org/10.1016/j.infbeh.2019.04.004>
3. Dilley, L. idr. (2020). Individual differences in mothers' spontaneous infant-directed speech predict language attainment in children with cochlear implants. *Journal of Speech, Language and Hearing research*, 63(7), 2453-2467. https://doi.org/10.1044/2020_JSLHR-19-00229
4. Hart, B. in Risley, T. R. (1995). *Meaningful differences in the everyday experience of young American children*. Paul H Brookes Publishment.
5. Huttenlocher, J. idr. (1991). Early vocabulary growth: Relation to language input and gender. *Developmental Psychology*, 27(2), 236-248. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.27.2.236>
6. Majorano, M. idr. (2021). Do acoustic environment characteristics affect the lexical development of children with cochlear implant? A longitudinal study before and after cochlear implant activation.

- American Journal of Audiology, 30(3), 602-615. https://doi.org/10.1044/2021_AJA-20-00104
7. Niparko, J. K. idr. (2010). Spoken language development in children following cochlear implantation. *JAMA: the Journal of the American Medical Association*, 303(15), 1498-1506. <https://doi.org/10.1001/jama.2010.451>
 8. VanDam, M., Ambrose, S. E., Moeller, M. P. (2012). Quantity of parental language in the home environments of hard-of-hearing 2-year-olds. *The Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 17(4), 402-420. <https://doi.org/10.1093/deafed/ens025>
 9. Wang, Y., Bergeson, T. R., Houston, D. M. (2017). Infant-directed speech enhances attention to speech in deaf infants with cochlear implants. *Journal of Speech, Language and Hearing Research*, 60(11), 3321-3333. https://doi.org/10.1044/2017_JSLHR-H-17-0149
 10. Wang, Y. idr. (2020). Lexical repetition properties of caregiver speech and language development in children with cochlear implants. *Journal of Speech, Language and Hearing Research*, 63(3), 872-884. https://doi.org/10.1044/2019_JSLHR-19-00227

GLASBA IN OTROCI S POLŽEVIM VSADKOM

2. DEL

Mateja Frangež, Center za sluh in govor Maribor

ELEMENTI GLASBE

Kaj pravzaprav pomeni termin »glasbene aktivnosti«? Da odgovorimo na to vprašanje, moramo razmisliti o različnih elementih glasbe, ki vsako posamezno skladbo naredijo edinstveno:

Timber – barva glasu, je značilnost zvoka, ki razlikuje en glas od drugega.

Melodija – porazporeditev not v določeni sekvenci.

Ritem – vzorec merljivih udarcev.

Tempo - hitrost glasbe.

Glasbene aktivnosti naj bi vašemu otroku pomagale prepoznati vse te značilnosti. Zato ga je potrebno vključiti v različne glasbene aktivnosti. To je lako poslušanje različnih zvrsti glasbe in odzivanje nanjo, poslušanje in prepoznavanje različnih zvočil, instrumentov, izgovarjanje rim, petje pesmi, gibanje ob glasbi.

Da otrok razvija svojo muzikalnost, svoje glasbene sposobnosti, ne potrebujete nobene glasbene izobrazbe. Morate pa pokazati navdušenje za te aktivnosti in uživati v sodelovanju v njih, saj to predstavlja pozitiven zgled za vašega otroka.

AKTIVNOSTI ZA STARŠE IN OTROKE, KI KREPIJO RAZVOJ MUZIKALNOSTI:

1. Petje uspavank

Kadar dojenčkom pojemo uspavanke, so umirjeni, potolaži jih, ko jih crkljamo. Radi imajo ritmična zibanja in ko jih med tem božamo, jih to pomiri

in uspava. Takšna izkušnja omogoči otroku, da se spozna z maminim glasom, z glasovi in ritmi njegovega jezika. Otroku pojte tudi, ko postaja starejši in z njegovim odraščanjem širite repertoar pesmi, ki mu jih pojete.

2. K otroku usmerjen govor

Že veliko preden lahko otrok sedi brez podpore, pokaže naklonjenost, ljubezen do zvoka. Dojenčki imajo radi, ko se z njim pogovarjamo, odgovarjajo z vokalizacijo, oglasanjem in gibanjem telesa – ploskanjem in brcanjem z nogicami. Za naravno učenje jezika uporabljamo govor, ki je usmerjen na otroka. Tak govor spominja na glasbo in se v mnogih pogledih razlikuje od »normalnega« govora:

- je bolj jasen, ima več ponovitev;
- uporablja višji glas, frekvenco;
- je bolj melodičen z bolj raznoliko intonacijo;
- je počasnejši;
- ima »sing- song« - pevski ritem.

Ko je govor jasen, lahko otrok zazna pomembne slovnične informacije v govoru kot npr. končnice besed, poudarke na ključnih besedah, pomembne premore (npr. kje bo kasneje vejica pri zapisu). Govorni in jezikovni razvoj vašega otroka lahko vzpodbudite z govorom ki je usmerjen k otroku, z živahno obrazno mimiko in ekspresijo ter z dotikom. Najverjetneje to počnete naravno in o tem sploh ne razmišljate.

3. Raziskovanje zvokov

Prvi korak na poti h kompetentnosti v govoru in jeziku je sposobnost pozornega poslušanja in prepoznavanja zvokov. Otrok z naprednimi slušnimi sposobnostmi bo sposoben govor razumeti, torej poiskati pomen besedam in stavkom. Sposoben bo prepoznati glasove in bo skozi poslušanje opazoval, kaj se dogaja v njegovem okolju. Otrok z dobro razvitimi sposobnostmi poslušanja bo govoril z večjo jasnostjo, zato ker pozorno posluša govor.

Otroku lahko pomagate zaznati glasove in/ali zvoke tako, da proizvajate različne zanimive zvoke v tistem okolju, otroka vzpodbujajte, da glasove posluša in se nanje odzove. Poslušanje lahko vzpodbujate tudi tako, da ste tiho, ko se zvok pojavi pa pokažete na svoje uho in rečete: »Poslušaj!« Če je mogoče, poiščite izvor zvoka. Otroke je potrebno vzpodbujati, da zvoke ne le poslušajo, ampak jih tudi ponavljajo. Potem ko otrok sliši zvok, je dobro, da skušate s svojim glasom zvok ponoviti, napraviti podoben zvok. Na primer ko kuža zalaja, ga posnemamo s »hov hov«. Če ga potem pogledate s pričakovanjem in ste tiho, bo morda to posnemal tudi otrok. Najbolj zanimiv zvok za vašega otroka je vaš glas, ta bo najverjetneje pritegnil njegovo pozornost bolj kot zvok iz okolja.

Takoj ko je otrok sposoben držati manjše predmete, je čas, da ga opremimo z različnimi ropotuljami, glasbenimi igračkami, torej z igračkami ki cvilijo, ko jih stisneš, ali predmeti, ki jih lahko tolče enega ob drugega. Takšne igrače z lahko napravimo tudi doma iz različnih predmetov.

Ko otrok nekoliko zraste, mu dajte na doseg rok veliko zvočnih igrač. To so lahko igrače, ki oddajajo zvok, ko potegnete vrvico al pritisnete gumb in igrače, ki predvajajo melodijo. Prav tako je pomembno, da pozornost otroka usmerite na zvoke, ki se slučajno pojavljajo v okolju, ko npr. telefon, zvonec, rešilec s sirenami, glasba na TV ali radio, zračni zvončki ... Prav tako je potrebno otrokovo pozornost usmeriti na zvoke, ki se rutinsko pojavljajo okoli njega kot npr. zvok pralnega stroja, sušilca za lase, ure ... Ponovno poskušajte te zvoke posnemati z glasom in za tem otroka vzpodbuditi k posnemanju.

4. Igranje iger, pri katerih so zvoki povezani z dejanji

Igrajte igrice, ki bodo vašemu otroku pomagale vzpostaviti povezavo med zvokom in nekim zabavnim dogajanjem. To so igre skrivalnic, igre žgečkanja in razne prstne igre ... Dejanja povežemo z zvokom:

IIIII ali AAAA, ko se igrate z avionom, MMMMM, NJAAAM; NJAAAMM, ko mahate z otrokovo žličko. Poskusite ustvarjati rime in jih pospremite z zabavnimi akcijami, okrepite otrokove odgovore z imitacijo zvokov, ki jih proizvaja in s ponavljanjem rim.

5. Prepoznavanje začetka in konca glasbe

Z otrokom se lahko igrate različne igre, da pospešite njegovo prepoznavanje tega, kdaj se zvoki začnejo in kdaj končajo. Na primer glasbeni stolčki, glasbene ovire, glasbeni kipi ... Otroci se najhitreje učijo, ko se igrajo v tistem okolju s tišino. Ko najdete primerno tiho mesto, pripravite otroka za igro:

1. Tiho sedite zraven glasbenega predvajalnika.
2. Pritegnite otrokovo pozornost na tišino.
3. Pritisnite tipko "play".
4. Poslušajte in se odzivajte na glasbo z zibanjem, ali na nek način pokažite, da glasbo slišite.
5. Pritisnite tipko "pavza", da utišate glasbo.
6. Otroku jasno pokažite, da se glasba več ne sliši. Sedite popolnoma pri miru.

Ko otrok enkrat prepozna razliko med zvokom in tišino, se lahko igrate igre, ki vključujejo več aktivnosti. Otrok lahko teka po prostoru, medtem ko glasba igra, in se ustavi, ko glasba preneha. Poslušanje med aktivnostjo lahko otroku predstavlja večjo težavo kot poslušanje v mirovanju, saj je vznemirjen, aktiven med tem, ko npr. teka po prostoru. Na začetku lahko presliši, kdaj se glasba konča. Takšne aktivnosti so seveda bolj zabavne, če se odvijajo v skupini s prijatelji ali družinskimi člani, ki so lahko odličen model za otroka z okvaro sluha. Predvajajte različno glasbo in postopoma zmanjšujte glasnost, ko se otrok navadi na igro. Podobno se lahko igrate tudi tako, da namesto zvočnih posnetkov uporabljate svoj glas, govor ali petje. Otrok se na primer igra z lutko, ki odpira usta, med tem ko govorimo ali pojemo. Ko govor, petje preneha, tudi lutka umolkne.

VIR

MedEI Rehabilitation catalogue. Resources for parents, recipients and professionals: Music in young children with Cle

Sončna pot 14 a
6320 Portorož

SVETOVNI DAN SLUHA

Mateja Loparnik, Center za sluh in govor Maribor

Svetovna zdravstvena organizacija (SZO) je leta 2007 prvič razglasila svetovni dan sluha, od takrat ga obeležujemo 3. marca. Namenjen je ozaveščanju in spodbujanju k dejavnostim, ki prispevajo k ohranjanju zdravja ušes ter preprečevanju izgube sluha. V letu 2022 so se posvetili temi: »Z varnim poslušanjem slišati vse življenje«, letošnja tema pa je: »Oskrba ušes in sluha za vse«.

Težave, povezane z ušesi in s sluhom, so med najpogostejšimi težavami na področju splošnega zdravja. Po vsem svetu se jih več kot 60 % odkrije in obravnava na primarni ravni zdravstva.

Kot glavno sporočilo lahko navedemo skrb za sluh skozi vsa življenjska obdobja, za kar lahko poskrbimo sami z varnim poslušanjem. Zavedati se moramo, da je ob skrbi zdravja ušes in sluha možno vzdrževati dober sluh skozi vse življenje. Preventiva je možna in se nanaša tudi na izogibanje izpostavljenosti glasnim zvokom.

SZO je za leto 2021 pripravila poročilo, iz katerega je razvidna ocena, da ima več kot 466 milijonov ljudi po svetu hudo okvaro sluha, kar znaša več kot 5 % svetovne populacije. Organizacija Hear-it pa navaja, da ima 22, 6 milijonov rezidentov Evropske unije neprepoznano izgubo sluha.

Na svetovni ravni se ob tem dnevu zvrstijo razni dogodki. Na področju Evrope pripravijo v Evropskem parlamentu v Bruslju konferenco, ki jo je možno spremljati preko spleta in je podnaslovljena v mnogih jezikih, tudi v slovenščini. Gostitelji s ponosom sporočajo, da tako Evropska zveza gluhih, naglušnih kot tudi uporabniki slušnih aparatov ter polževega vsadka, strokovnjaki s področja skrbi za sluh in proizvajalci v tesnem sodelovanju s SZO informirajo vlade in določevalce zakonodaje in ostalih pravil, strokovnjake in uporabnike ter širšo populacijo o pomembnosti preventive in intervencije v izogib izgubam sluha. SZO je pripravila nove poenotene standarde za varno poslušanje na raznih prizoriščih in dogodkih.

Šest priporočil za omejevanje tveganja za izgubo sluha:

1. Maksimalno povprečne jakosti zvoka je 100 db.
2. Spremljanje in beleženje jakosti zvoka v živo z uporabo kalibrirane opreme s strani za to pristojnega (izučenega) osebj.
3. Optimiziranje akustike prostora in zvočnega sistema za zagotovitev prijetnega, kvalitetnega in varnega poslušanja.
4. Osebna zaščitna oprema sluha za publiko z vključenimi navodili uporabe.
5. Omogočanje umika v tiha območja, da si ušesa spočijejo, z namenom zmanjševanja rizika za okvaro sluha.
6. Zagotovitev izobraževanja in informiranosti osebj.

S temi novimi standardi želijo sprožiti iniciativo, ki bi izboljšala navade poslušanja predvsem med populacijo mladih. SZO opozarja, da je 1, 1 milijarde mladih, starih od 12 do 35 let, v nevarnosti, da zaradi hrupa v vsakdanjem življenju utрпи trajne okvare sluha. Razlog zanjo je med drugim tudi izpostavljenost hrupu in glasni glasbi. Predvidevajo, da bo do leta 2050 imel izgubo sluha že vsak četrti.

Z aktivnim delom na tem področju in z upoštevanjem poenotenih standardov se bo dvignila kvaliteta življenja ter doprinos posameznika, saj ga pri delu ne bo omejevala izguba sluha. Omejevanje glasnosti glasbe in izogibanje okvaram sluha bo koristilo tako publiko kot tudi tistim, ki pripravljajo in izvajajo dogodke na raznih prizoriščih, kot so koncerti, športni dogodki, kino projekcije in podobno. Izpostavitve hrupu ali glasni glasbi povzročata začasno izgubo sluha ali tinitus. V tem primeru se v tihemu okolju sluh po določenem času večinoma povrne v prvotno stanje. Dolgotrajna in ponavljajoča se izpostavljenost hrupu pa lahko privede do trajne nepopravljive zaznavne okvare sluha. Pojavi se trajni premik slišnega praga, kar pomeni okvaro sluha ali naglušnost. Da bi čim manj ljudi imelo izkušnjo z omenjenim, je potrebno spodbujati k varnemu načinu izpostavljanja glasbi ali hrupu z možnostjo uporabe zaščite za sluh (slušalke, čepki proti hrupu).

MED **EL**

Na ravni Slovenije je za leto 2022 Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije (ZGDNS) ob svetovnem dnevu sluha pripravila kampanjo ozaveščanja o preventivi in zaščiti sluha, preko katere želi pozvati k uradnemu priznanju naglušnosti kot poklicne bolezni. Če bi bilo slednje urejeno z zakonodajo, bi lahko delodajalci pripravili ustrezno oceno tveganja za nastanek te poklicne bolezni in uvedli primerne preventivne ukrepe. V letošnjem letu pa ga je ZGDNS obeležila pod sloganom »Ne zamenjaj sluha za kratkotrajni užitek«. Z njim opozarjajo na okvare sluha tistih, ki so vsakodnevno izpostavljeni preglasnim zvokom. Po ocenah v Sloveniji tinitus, prizadene približno 300.000 ljudi. Tinitus zaznavamo kot neprijeten zvok v enem ali obeh ušesih, ki pa ne prihaja iz zunanega izvora. ZGDNS svetuje izogibanje hrupnemu okolju in uporabo zaščite za ušesa, ko smo izpostavljeni glasnim zvokom.

VIR

1. <https://www.aea-audio.org/portal/index.php/world-hearing-day> (10.03.2023)
2. https://www.sinapsa.org/eSinapsa/stevilke/2015-10/183/kako_nam_lahko_glasna_glasba_vzame_sluh_in_povzroci_tinitus (15.03.2023)
3. https://www.dgn-celje.si/index.php?option=com_content&view=article&id=890:mednarodni-dan-sluha-3-marec&catid=33&Itemid=101 (19.04.2023)

Predstavitvena plakata ob svetovnem dnevu sluha

SAMOZAGOVORNIŠTVO OTROK S POLŽEVIM VSADKOM

Mateja Loparnik, Center za sluh in govor Maribor

Za kvalitetno življenje je pomembno, da tudi sami vplivamo na svoj vsakdanjik, pri čemer se lahko poslužujemo samozagovorništva. Odločimo se izraziti svoje mnenje, se postaviti za svoje pravice in ob tem soodločamo, kaj je za nas najbolje. S primernim izražanjem pa dosežemo, da se nam prisluhne in se nas spoštuje.

K samozagovorništvu spodbujamo otroke, ki so uporabniki polževega vsadka (PV). Otrok opazuje in se uči od svojih bližnjih, ko se odločijo za zagovorništvo ali samozagovorništvo. V primeru, ko starš zagovarja otrokove pravice, otrok sliši uporabljene besede, opazuje govorico telesa in spremlja dialog. Lahko pa starša sliši tudi v vlogi

samozagovornika takrat, ko govori zase, o svojih pravicah in poskuša doseči posluš za svoje potrebe in želje.

Samozagovorniške sposobnosti so bistvene lastnosti, ki podpirajo učne in življenjske uspehe otrok. Razvijanje le-teh opolnomoči otroke, med drugimi tudi gluhe ali naglušne, da so aktivno vključeni pri doseganju svojih izobraževalnih, strokovnih in socialno-čustvenih ciljev. Odrasli smo dolžni spodbujati otroka s PV, da izraža svoja občutja, svoje potrebe, ob tem pa mu moramo seveda znati prisluhniti. Učenje samozagovorništva mora biti prednostna naloga staršev, vzgojiteljev, učiteljev ter strokovnjakov, ki delajo z otroki z izgubo

sluha. Kompetence samozagovorništva moramo pričeti razvijati v najzgodnejših obdobjih otroštva preko zgodnjih interakcij.

Otroci s posebnimi potrebami, kamor spadajo tudi otroci s PV, so pogosteje postavljeni v situacije, ki od njih zahtevajo, da se zavzemajo zase. Pri dodatni strokovni pomoči surdopedagoga se jih opremlja z znanjem o delih PV, o delovanju, o poslušanju z njim v različnih situacijah. Trudimo se sooblikovati dobro samopodobo tudi s pozitivno naravnostjo, omogočamo, da preko igre otrok spoznava svoje posebnosti in zmožnosti. Prav s ponosom kasneje opazujemo in poslušamo otroke, ko uporabijo svoje sposobnosti samozagovorništva. To se zgodi, ko povežejo vse informacije, ki so jih prejeli doma, na naših skupnih urah in v ustanovah, kjer so vodeni. Takrat recimo suvereno razložijo sovrstnikom ali osebi, s katero so se prvič srečali na hodniku šole, kako se imenuje aparat na njihovi glavi in zakaj ga potrebujejo. V primeru, ko vzgojiteljica naznani, da bo med počitkom brala pravljico, otrok sam sname PV in pove, da je utrujen. Mene pa npr. vpraša, kaj točno želim, ko ne razume mojega navodila. Seveda pa nas pred tem čaka kar nekaj korakov, učenja preko igre in predvsem predstavljanja dobrih modelov. Otroci se prepoznajo in lažje sprejmejo like, ki so njim podobni. Nadgradnja tega pa je poznavanje oseb, ki tudi uporabljajo PV, v vseh starostnih obdobjih. Tukaj pozivam starše, da se povežete med seboj, da se odzovete na vabilo na vsakoletni piknik ali na kakšne druge oblike druženja. Otrok bo s tem pridobil znanje in nove izkušnje. Prav tako lahko podelite med seboj kakšno izkušnjo, doživetje staršev, tudi, ko se mimogrede srečate s starši drugih otrok s PV.

Me, surdopedagoginje, pa bomo v vrtce in šole še naprej prinašale različen didaktični material, s katerim se bomo z vašimi otroki igrale in iskale možnosti in trenutke, da jim predamo znanja. Skupaj z njimi bomo iskale rešitve težav, ki nam jih zaupajo ali pa jih zaznamo same in jih spodbudimo, da o njih govorijo. Preko igre vlog jih bomo učile kvalitetne in jasne komunikacije, da se bodo znali zavzeti zase, ko bo to potrebno. Ob vodenih pogovorih jim bomo svetovale, na kaj vse lahko pomislijo, s čim in kako si lahko pomagajo sami. Vse navedeno pa je le majhen del naših srečanj. Preko vaj poslušanja glasov, zvokov in glasbe v različnih okoljih bo znal otrok opredeliti, ali mu je ob poslušanju prijetno ali ne, katere zvoke, pesmi rad poslušča. Ugotavljal in sporočal bo, kdaj je bolj ali manj razpoložen za poslušanje, kdaj bo lažje usmeril svojo pozornost,

se lažje učil oziroma kdaj mu bo to predstavljalo velik izziv.

Otroku pomagamo zaznavati njegova močna področja in se skupaj z njim veselimo dosežkov. Ob učenju kompetenc samozagovorništva ta močna področja vključujemo v dejavnosti dodatne strokovne pomoči. Ob naši in vaši pomoči se bo otrok aktivno, samozavestno in s ponosom soočal z ovirami in jih uspešno premagoval. Kot uspešen samozagovornik bo znal poiskati pomoč, bo znal poučevati in razložiti, zakaj potrebuje določeno spremembo, prilagoditev.

LITERATURA:

1. Hendrix, A. (2015), Self-Advocacy Skills in Children who are Deaf or Hard of Hearing: Listening and Spoken Language Teacher Perceptions in Preschool through Third Grade Settings, <https://digitalcommons.usu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1500&context=gradreports>, 27. 08. 2022.
2. Teakle, N. (2022), 10 Tips for Building Confidence in Your Child With Hearing Loss, <https://blog.medel.com/10-tips-for-building-confidence-in-your-child-with-hearing-loss/>, 27. 08. 2022
3. Hands and Voices. (n.d.) Self-advocacy for deaf and hard of hearing students, <http://handsandvoices.org/needs/advocacy.htm>, 05. 09. 2022
4. Loparnik, Mateja. 2022. Samozagovorništvo predšolskega otroka s polževim vsadkom V: Zbornik referatov 7. slovenskega posveta o rehabilitaciji oseb s polževim vsadkom, 90-92.

Vir: <http://mymightyvoice.com/>

MOBILNA SLUŽBA CENTRA ZA SLUH IN GOVOR MARIBOR

Irena Varžič, Center za sluh in govor Maribor

Predšolski otrok s posebnimi potrebami lahko dobi v vrtcu dodatno strokovno pomoč (v nadaljevanju DSP) logopeda na osnovi Zakona o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami (ZOPOPP), ki je začel veljati januarja 2019. Pred tem je tako za predšolske kot za šolske otroke to urejal Zavod RS za šolstvo.

Šoloobvezen otrok s posebnimi potrebami pa si pridobi pravico do DSP z Odločbo o usmeritvi, ki jo za šolarje še vedno izdaja Zavod RS za šolstvo.

V vzgojno-izobraževalne ustanove (vrtce, šole, srednje šole) je vključenih vse več otrok z različnimi govorno-jezikovnimi motnjami (GJM), gluhih ali naglušnih otrok in otrok z avtističnimi motnjami (AM), ki potrebujejo pomoč logopeda, surdopedagoga. Ker vrtci in šole v veliki večini nimajo zaposlenih tovrstnih strokovnjakov, deluje v okviru vzgojno-izobraževalnega dela OE OŠ in vrtec CSGM na področju SV Slovenije mobilna logopedska in surdopedagoška služba, s katero nudimo in izvajamo DSP integriranim predšolskim in osnovnošolskim gluhim in naglušnim otrokom, otrokom z GJM in otrokom z AM, ki so v domačem kraju vključeni v vrtec ali osnovno šolo.

Z vsemi sodelujočimi vzgojno-izobraževalnimi (v nadaljevanju VIZ) organizacijami imamo sklenjene pogodbe o izvajanju dodatne strokovne pomoči (mobilne službe).

NAMEN IN CILJI MOBILNE SLUŽBE

Da lahko začnemo otroku nuditi DSP, potrebuje le-ta Zapisnik tima za zgodnjo obravnavo ali Odločbo o usmeritvi.

Predšolski otrok potrebuje Zapisnik multidisciplinarnega timskega sestanka, izpeljanega v Razvojni ambulanti z vključenim Centrom za zgodnjo obravnavo v okviru Zdravstvenega doma. Z njim se določi:

- predviden način pomoči: program za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, kadar se jih usmeri v redni program vrtca,
- izvajalce DSP, v našem primeru logopeda, surdopedagoga,

- obseg in način izvajanja DSP, ki je eno do dve uri DSP logopeda na teden.

Pri šoloobveznih otrocih pa potrebujemo: Odločbo o usmeritvi, ki jo za šolarje še vedno izdaja Zavod RS za šolstvo. Z njo se:

- otroka usmeri v ustrezen program VIZ,
- določa vrsto in stopnjo primanjkljaja, ovire oz. motnje,
- določa obseg, vrsto in način izvajanja ter izvajalce DSP.

TIMSKO SODELOVANJE

Na šoli oz. v vrtcu, v katerega se vključi otrok s posebnimi potrebami, se organizira Tim vseh, ki bodo sodelovali pri delu z otrokom. To so vzgojiteljica in pomočnica vzgojiteljice v vrtcu, v šoli pa razredni učitelj, svetovalni delavci, defektolog, učitelji, ki nudijo DSP, surdopedagog ter starši otroka. Naloga Tima je, da v enem mesecu od vključitve otroka oz. od datuma veljavnosti Odločbe sestavijo individualiziran program pomoči (IP). V IP se zapišejo splošni podatki o otroku, globalna ocena, otrokova močna področja, področja, kjer potrebuje največ pomoči, potrebne prilagoditve v skupini ali razredu in pri pouku, cilji in vsebina dela z otrokom. Tim se navadno sestane trikrat letno in sicer ob začetku šolskega leta, ko sestavijo IP, ob koncu polletja in na koncu šolskega leta, ko se izvaja evalvacija napredka in dosežkov, ki jih je otrok dosegel. IP je živ dokument, ki se po potrebi lahko skozi šolsko leto tudi spreminja in dopolnjuje. Po potrebi, če nastopijo kakršnekoli težave, se Tim sestane tudi večkrat.

OBSEG DSP

Število ur DSP mobilne logopedske ali surdopedagoške obravnave je opredeljeno v Zapisniku za predšolske in v Odločbi o usmeritvi otroka za šolske otroke. Ure DSP običajno izvajamo individualno v času pouka oz. bivanja otroka v vrtcu. Ob soglasju staršev izvajamo uro tudi pred ali po pouku. Najpogosteje imajo naši otroci eno uro DSP logopeda na teden, manj kot 8 % otrok ima dve uri DSP logopeda na teden, večinoma pa so to gluhi in naglušni otroci.

IZVAJANJE DSP

Mobilni logopedi izvajajo DSP, ki se nanaša na pomoč pri odpravljanju primanjkljajev, ovir oziroma motenj, ki so posledica GJM in AM. Logoped pomaga otroku premagovati oziroma odpravljati odstopanja na vseh jezikovnih nivojih (pragmatika, semantika, sintaksa, fonologija, artikulacija in fluentnost govora).

DSP za premagovanje primanjkljajev, ovir oziroma motenj, izvajajo neposredno z otrokom, s svetovanjem pa zagotavljajo inkluzivno, podporno okolje. To zajema svetovanje in delo s starši, sodelovanje, svetovanje in izobraževanje vseh strokovnih delavcev na vrtcu ali šoli ter sodelovanje z zunanjimi inštitucijami.

Z ustvarjanjem inkluzivnega okolja in neposrednim delom z otrokom lahko dosežejo, da bo otrok uspešen in zadovoljen s svojim življenjem.

Mobilni surdopedagogi v okviru DSP pomagajo otroku premagovati težave, ki so posledica okvare sluha. Pomoč surdopedagoga predstavlja rehabilitacijsko funkcijo DSP, ki zajema:

- reedukacijo: vzpodbujanje procesov in funkcij, ki so pri gluhem oziroma naglušnem otroku slabo razvite. S pomočjo specifičnih pripomočkov, metod in tehnik pomagajo otroku razvijati in izpopolnjevati različne načine in stopnje poslušanja, govora in jezika v vseh njegovih prvinah.
- Kompenzacijo: učenje otrok npr. z izgubo sluha z odgledovanjem (branja z ustnic) in rabo specializiranih pripomočkov, metod in tehnik.
- Rehabilitacijo: posameznika v smislu priprave otroka, da sprejme samega sebe, da se nauči živeti z izgubo sluha in s tem s svojimi omejitvami in ovirami, da zna organizirati svoje življenje ter optimalno delovati skladno s svojimi zmožnostmi.

IZVAJALKE DSP NA CSGM

Na Centru imamo trenutno zaposlenih 9 mobilnih učiteljic za potrebe izvajanja DSP v rednih vrtcih in osnovnih šolah.

V letošnjem šolskem letu izvajamo DSP za 191 otrok. Večino ur izvajamo mobilne učiteljice s povečano učno obvezo, pri desetih otrocih pa izvajajo DSP učiteljice, logopedinje, ki sicer izvajajo pouk oz. delo v šolski ali predšolski skupini na CSGM. Vsako

leto se srečujemo z velikim porastom potreb po DSP logopeda tako v vrtcih kot v šolah. Žal zaradi pomanjkanja logopedov vsem otrokom takoj ne moremo zagotoviti DSP, kar povzroča pri starših pa tudi pri kolegih iz vrtcev in šol skrb in nezadovoljstvo.

Mobilne učiteljice se pri svojem delu že leta srečujemo s številnimi izzivi. Ponekod še vedno s slabimi prostorskimi pogoji dela, s težavami realizacije ur DSP, s slabšimi možnostmi za napredovanje v nazive, z zahtevnim delom z otroki z več motnjami, z vedno zahtevnejšimi starši. Pri svojem delu se moramo veliko prilagajati, iskati nove metode in načine dela z otroki z več motnjami in si dobro organizirati čas. Naše delo pa je poplačano, ko vidimo, da vsi otroci zaključijo OŠ in se večinoma uspešno šolajo v srednjih šolah in tudi na fakultetah.

NALOGE MOBILNEGA UČITELJA

Mobilni učitelj je vezni člen med rednim vrtcem ali osnovno šolo in člani tima specializirane ustanove CSGM. Je tedensko vpet v neposredno delo z otrokom in ima redni tedenski stik z razrednim učiteljem ali vzgojiteljico. Njegove naloge so:

- neposredno delo z otrokom. Kot pri delu učitelja na zavodu, npr. CSGM, je tudi naloga mobilnega učitelja rehabilitacija. Pri tem gre za razvijanje poslušanja in razvoj govora ter jezika. Torej ustvarjamo bazo, temelje, da se bo otrok sploh lahko učil. Naša naloga ni nuditi učne pomoči. Za to ima otrok dodeljene druge strokovnjake, specialne pedagoge, inkluzivne pedagoge, učitelje ... Seveda pa spremljamo otrokovo šolsko delo, napredek in počutje.
- Mobilni učitelj pomaga otroku premagovati težave, ki so posledica primanjkljajev. Izbira metode dela, s katerimi razvija komunikacijo, pridobiva glasove, razvija sposobnost poslušanja, razumevanja slišane in razvija govorno jezikovne sposobnosti.
- Svetovanje in sodelovanje z vzgojiteljem/ učiteljem: z učitelji in vzgojitelji smo v rednem, tedenskem stiku. Praviloma, ko prevzamemo otroka iz skupine ali razreda povprašamo, o posebnostih, ki bi se lahko dogajale, od kar smo se nazadnje videli. Tako sproti rešujemo vsa vprašanja in dileme, ki bi se lahko pojavile.
- Mobilni učitelj seznanja vzgojitelja/učitelja z naravo otrokovih težav in mu svetuje, kako naj ravna z otrokom, kako postavlja zahteve, kako posreduje in vrednoti izdelane naloge. Vzpodbuja sodelovanje, informiranje in iskanje rešitev.
- Svetovanje in sodelovanje s starši. Mobilni učitelj neposredno sodeluje s starši otroka s

posebnimi potrebami, jim svetuje in pomaga pri koordinaciji z vrtcem ali šolo. Starši so lahko prisotni pri urah DSP seveda s predhodnim dogovorom. Žal se te možnosti le redko poslužujejo, saj so večinoma v času ure DSP v službah. Imajo tudi možnost telefonskega kontakta ali preko e-pošte. Večinoma s starši dobro sodelujemo.

- Mobilni logoped-surdopedagog sodeluje v strokovni skupini za pripravo, izvajanje in evalvacijo IP, ki jo imenuje ravnatelj-ica matičnega vrtca ali osnovne šole. Posebno pozornost pri vsakem otroku posvečamo individualizaciji in izboru tistih prilagoditev, ki jih potrebuje za doseganje ciljev. IP je dokument, ki ga strokovna skupina s sodelovanju z mobilnim logopedom-surdopedagogom skozi leto dopolnjuje ali spreminja glede na otrokove potrebe. Vsi, ki delamo z otrokom, si redno izmenjujemo informacije o tekočem delu in otrokovem napredku. Vse spremembe zabeležimo v IP v tekočem šolskem letu in vse te spremembe upoštevamo pri nadaljnjem delu. Običajno se strokovna skupina s starši sreča trikrat letno na timskem sestanku, oz. po potrebi.
- Svetovanje in sodelovanje s svetovalno službo. Svetovalni delavci se v delo z otrokom vključujejo glede na svojo usmeritev. Pomembno je, da se vsi vključeni zavedajo, da je pomembno upoštevanje strokovnega mnenja različnih strokovnjakov in iskanja skupnih rešitev.
- Po potrebi predstavitev otroka sošolcem (predstavitve gluhotе, naglušnosti, govorno-jezikovne težave).
- Sodelovanje z ustanovo za sluh in govor.
- Po potrebi sodelovanje z drugimi ustanovami

(Zdravstveni domovi, CSD ...) z namenom boljšega vključevanja otroka v širše socialno okolje.

ZAKLJUČEK

Poslanstvo mobilnih učiteljev je od samega začetka delovanja mobilne službe pomagati otrokom s posebnimi potrebami, da bi se v okviru svojih zmožnosti in sposobnosti lahko optimalno razvil v vrtcu/šoli v domačem kraju in v čim bolj inkluzivnem okolju, torej okolju, ki jim je najbolj znano, kjer živijo in kjer naj obiskujejo tudi vzgojno-izobraževalne ustanove, vse dokler je to za njih najboljše. Pri tem nam pomaga tim strokovnjakov, ki prav tako dela s temi otroki. Le redko precenimo njegove sposobnosti in se morajo tekom šolanja prešolati v specializirane ustanove kot je Center za sluh in govor Maribor, kjer lahko boljše poskrbijo za njegov optimalni razvoj in s katerih se ne redko nato tudi vrnejo v večinsko šolo. Takrat smo še posebej ponosni na njih. Posebno vlogo v tej zgodbi imajo seveda starši, ki nam zaupajo svojega otroka in ki si za svojega otroka želijo le najboljše. In to jim mi kot vrhunski strokovnjaki Centra za sluh in govor Maribor, z bogatimi izkušnjami in tradicijo tudi lahko damo.

LITERATURA

1. Hernja, N., Werdonig, A., Brumec, M., Groegl, S., Ropert, D., Varžič, I. (2010). Ljubljana, Priročnik za delo z gluhi in naglušnimi otroki, Zavod Republike Slovenije za šolstvo
2. <https://www.csgm.si/mobilna-sluzba/> pridobljeno 1. 2. 2023.

MOJE IZKUŠNJE S POLŽKOVIM VSADKOM

Ana Bartol

Naj najprej opišem stanje pred obdobjem PV.

Naglušna sem od rojstva, edina od petih otrok, iz neznanih vzrokov. Mama je bila v skrbeh, ker dolgo nisem začela govoriti. Krajevni zdravnik je ugotovil, da gre za naglušnost in da bo prišel v poštev edino slušni aparat. Prejela sem ga v starosti 12 let. Nakup tega je bil velik strošek za mamo vdovo in sestre ter brata, ki so bili že v službi. Takrat je bil slušni aparat velik, v žepni obliki. O kakšnih vajah poslušanja takrat ni bilo govora. Do Ljubljane je bila 3-urna vožnja z vlakom. Aparat sem nosila le pri pouku, na

izrecno zahtevo posameznih profesorjev. Bila sem frustrirana.

Kljub pomislekom, ki jih je ena od profesoric izrazila mami, sem se vpisala v gimnazijo Kočevje, ki je bila meni edina dosegljiva srednja šola. V gimnazijskih letih sem naletela na večjo solidarnost sošolk. Sproti sem prepisovala posredovano snov od sošolke, s katero sva vsa leta sedeli skupaj. Nisem bila sposobna hkrati poslušati in pisati. Tuji jeziki so mi predstavljali še večjo težavo, zlasti francoščina.

Po maturi se mi je sluh močno poslabšal. Izvid je

pokazal, da gre za perceptivno naglušnost levo III. stopnje, desno III.-IV. stopnje.

V tem času so se pojavili zaušesni slušni aparati.

Svoj enoletni zaslužek sem zamenjala v marke in si ustrezno predpisan aparat kupila na Dunaju. Takrat sem še imela teto v Avstriji. Bilo mi je 20 let.

Takoj zatem sem se podala na študij delovne terapije v Ljubljano po prigovarjanju več ljudi. Hvala jim.

Nov način študija mi je bolj ustrezal, vsebine so me zelo pritegnile. Po potrebi sem si sposojala zapiske, na razpolago so bile skripte.

V času študija delovne terapije sem tedensko obiskovala vaje poslušanja na Polikliniki v Ljubljani. Ko sem absolvirala, sem v počitniškem času v Zagrebu obiskovala Suvag center, vaje poslušanja, ki jih je uvedel lingvist Peter Guberina. Stroške bivanja v Zagrebu bi zelo težko zmogla, če ne bi takrat stanovala pri drugi teti, saj so vaje trajale dva meseca vsak dan. V Zagrebu so mi predpisali dva slušna aparata, ki sem ju prvič dobila na recept.

Kmalu po diplomi sem se preselila v Maribor in si ustvarila družino.

Pozneje ob študiju ob delu sem se prekvalificirala v fizioterapevtko. Naknadno sem še opravila specializacijo iz nevrofizioterapije in dosegla svoj »sanjski poklic«.

V Centru za otroke z motnjami v razvoju v Zdravstvenem domu (ZD) Maribor sva s kolegico orali ledino na tem področju.

Ker sem delala individualno, mi naglušnost ni predstavljala večjih ovir. Uživala sem pri poklicnem delu. Toda otroci, zlasti dojenčki, niso bili vedno navdušeni nad fizioterapijo in so večkrat glasno protestirali; dolgo časa sva s kolegico delali v istem prostoru; to ni bilo v prid sluhu, kar ugotavljam za nazaj.

Otolog, dr. Žiger, je ordiniral eno nadstropje višje v isti stavbi; on mi je ob občasnih poslabšanjih sluha pomagal prebroditi težave.

Po upokojitvi sem zaradi postopnega slabšanja sluha spremljala aktivnosti v zvezi s PV. Strokovnjaki, pri katerih sem bila v obravnavi, so bili zadržani in mnenja, da so slušni aparati vse boljši. Res sta aparata, ki sem jih prejela nazadnje (Widex), bila vrhunska, a vseeno je postajala sposobnost komunikacije vse slabša. Aktivna sem bila in sem še pri raznih dejavnostih. Kljub temu, da sem doživljala številne krize, se nisem mogla sprijazniti s tem, da bi se umaknila v »geto«.

Z željo, da bi dobila informacije iz prve roke, sem

šla na pregled k prof. dr. Rebolu. Sploh ni imel pomislekov zaradi moje starosti; natančno mi je obrazložil, kako poteka operacija, da rezultati niso takojšni in da se je treba potruditi zanje. Dal mi je seznam uporabnikov PV, ki so pripravljene podeliti svoje izkušnje. Povsem me je prepričal s svojim mirnostjo, strokovnostjo, toplino, toda nisem se mogla takoj odločiti. Po obisku gospe, ki že nekaj let uporablja PV, mi je bila odločitev lažja. Dobila sem napotnice za različne preglede in teste, potrebne pred operacijo.

Po operaciji, 21.7.2022, sem si silno oddahnila. Ni bilo zapletov, predvsem, da sem lahko s slušnim aparatom (SA) - čeprav oteženo - komunicirala. Da torej nisem izgubila ničesar. Operacijska rana se je zacelila v normalnem času.

Mesec po operaciji sem šla k inž. Milanu Brumcu na prvo nastavitev zunanega procesorja. Čeprav v smislu razumevanja ni bilo napredka, sem zaznavala skupaj s SA barvitejše, polnejše zvoke. Moj govor mi je postal melodiozen in bolj razločen.

Odslej sem na vzporedni obravnavi pri surdopedagoginji prof. Ropertovi. Mojo občasno tesnobo je razpršila z vzpodbudami, da je potek normalen in s prilagojenimi vajami, ki so bile sprva, zdi se mi na zelo nizkem, nezahtevnem nivoju. Kljub temu sem jih komaj zmogla. Te vaje so bile na primer poslušanje udarjanja po mizi, navajanje števila udarcev, razlikovanje glasbenih instrumentov, posnetki oglašanja različnih živali. Tudi ob naslednjih srečanjih sem večkrat napačno zaznala posredovane zvočne vzorce. Kljub temu pa s potrpežljivostjo in redno vadbo delno z možem, še bolj pa samostojno preko zvokov s telefona in delno televizije, napredujem. Upam, da se bo to nadaljevalo, saj prve mesece po vsaditvi PV nisem opazila večjega napredka.

V zadrego so me spravljali vprašujoči pogledi, češ ali je kaj boljše? Je boljše, v smislu zaznavanja polnega, barvitega zvoka s sičniki in šumniki, ki jih s SA nisem več slišala. PV nosim od prvega dne, ko sem ga prejela, cel dan; tudi med športnimi dejavnostmi.

Šest mesecev po prvi nastavitvi je surdopedagoginja prof. Ropertova ponovila test poslušanja enozložnic in ugotovila, da sem jih razumela 40 %; pred operacijo pa z obema SA 20 %.

Po zadnji nastavitvi, dobrih 8 mesecev po operaciji, je napredek poslušanja že zelo opazen. Prvič sem slišala inž. Brumca z golj s PV vse, kar je govoril.

V tistem okolju razumem stavke iz revije, iz katere mi

bere mož, brez predhodnega seznanjanja z vsebino. Toda po proslavi v odmevajoči dvorani ob Jurjevanju sem doživela popolno blokado sluha. Šele ko smo nadaljevali druženje na prostem, se je postopno »normaliziralo«.

Zaenkrat so mi sprejemljive krajše časovne doze intenzivnega poslušanja. Utruja me poslušanje oz.

pogovor z eno sogovornico med hojo vštric. Težko obdržim dvojno koncentracijo.

Vsemu navkljub me preveva občutek sreče, strah pred popolno oglušelostjo je izginil. Uresničujejo se napovedi strokovnjakov, da bo sposobnost poslušanja vedno boljša. Ker je aktivna poklicna doba za mano, s tem nisem toliko obremenjena.

PREDSTAVITEV NAPREDKA POSLUŠANJA IN RAZUMEVANJE BESED TER GOVORA ANKE S POLŽKOVIM VSADKOM

Nenad Bartol

V prispevku bom predstavil navajanje na poslušanje s polževim vsadkom pri moji ženi Ani.

Z ženo Ano sva približno dva meseca po operaciji začela vaditi poslušanje, razumevanje. Sprva sem dokaj glasno ponavljal samoglasnike a, i, u in soglasnike s, š, m, ki jih je kot primer predlagal G. Brumec. Razumevanje je bilo dokaj skromno. Nato sva vadila z vsemi samoglasniki in predlogami, ki jih je pripravila ga. Diana Ropret. Sprva tako, da sem ponavljal isto besedo ali dve različni in je Anka ugotavljala, ali sta besedi enaki ali ne, s tem, da si je spisek besed prej prebrala. Nato sva vadila po 8 do 10 imen naših znancev, tudi ta spisek, kot tudi vse naslednje predloge gospe Diane in tistih, ki sva jih z ženo samoiniciativno pripravila, si je Ana prebrala. Te predloge so bile: vrste sadja, oblačil, hrane, živali, pijač ... vsak spisek je vseboval od 12 do 18 besed. Sprva so bile težave, šele ko sem isti spisek besed večkrat ponovil, je bolj kot ne uganila, kaj sem rekel. Zaradi dobrega spomina je po intonaciji besed le-to uganila, ne da bi jo dejansko razumela. Toda po nekaj mesecih, ko je Anka že bila dokaj razočarana, da ni vidnih učinkov, so se začeli kazati občutnejši znaki napredka. G. Brumec je jakost impulzov na vsadku povečal in začela sva vaditi razumevanje števil od 1 do 10. Začetek je bil skromen, a napredek je bil stimulans, da sva prešla na vadbo števil od 1 do 100. Nekaj vadb ni bilo zelo uspešnih, nato pa se je razumevanje tako izboljšalo, da so bile napake le še pri nekaterih številih (npr. 4*, 3*, 5*), pri vseh ostalih pa je bilo razumevanje skoraj 100 odstotno pravilno. Nato je Ana sama začela z vsadkom poslušati

razne tekste, ki jih je delno poznala po zvočnem zapisu s telefona. Sama je ugotovila, da napreduje. Pri zadnji močnejši nastavitvi vsadka, po dobrih sedmih mesecih po operaciji pa je bil napredek zelo zaznaven. Res je, da je ta nastavev verjetno, vsaj začasno nekoliko premočna, ker od štirih možnosti v glavnem uporablja le 2. in kvečjemu 3. stopnjo pri vsakodnevnem poslušanju.

Prav danes (25. 4. 2023) po osmih mesecih po operaciji sem bil tudi jaz veselo presenečen nad napredkom. Počasi sem bral nek tekst iz revije in sprva je poslušala s slušnim aparatom in z vložkom, razumela je seveda vse. A tudi ko je poslušala samo z vsadkom je razumela skoraj vse. Nato je poskušala, kako bo slišala še telefoniranje samo z vsadkom. No, tu pa še ni šlo, ker s telefonom zaenkrat lahko komunicira samo s slušnim aparatom.

Na samem začetku je Ana včasih celo podvomila, ali je bilo smiselno, da se je dala operirati. Sedaj je zelo zadovoljna, ker ugotavlja, da sčasoma slabi razumevanje zvokov s slušnim aparatom in z napredujočo starostjo je prav verjetno, da se bo to poslušanje še slabšalo. Tako pa ima zagotovilo, da popolnoma oglušela gotovo ne bo, še več, upanje ima, da bo sčasoma poslušanje z vložkom boljše kot je sedaj s slušnim aparatom.

Tudi jaz sem zelo vesel, da Anka tako lepo napreduje, sicer pa sem bil prepričan, da ji bo to, posebno še zaradi njene vztrajnosti in volje, sčasoma dobro uspelo.

VABILO NA TRADICIONALNI PIKNIK UPORABNIKOV PV IN NJIHOVIH DRUŽIN V MARIBORU

MED^oEL

Cochlear™

DORIMPEX

**KOOL
KOOL**

AUDIO BM
SLUŠNI APARATI

SPOŠTOVANI!

Vabimo vas na **25. piknik** uporabnikov polževega vsadka in njihovih družin.

Piknik bo v soboto, **17. junija 2023**, na Centru za sluh in govor Maribor, Vinarska 6 s pričetkom ob 10. uri.

Stroške piknika pokrijejo podjetja:

- Cochlear, ki ga zastopa Posluš d.o.o.,
- MEDEL, ki ga zastopa Dorimpex d.o.o.,
- AUDIO BM d.o.o.
- Advanced Bionics, ki ga zastopa Kool d.o.o.

Poleg dobre volje s seboj prinesite nekaj domačega peciva ali sadje.

Piknik bo v vsakem vremenu!

Za udeležbo na pikniku se prijavite najkasneje do **10. 6. 2023** tako, da podatke (*ime in priimek prijavitelja, naslov, telefonska številka, e-naslov, število odraslih udeležencev, število in starost otrok*) pošljete po elektronski pošti na naslov:

mojca.kolaric@csgm.si

ali **tel: 02/ 228 53 75** ali na naslov:

SREČANJE UPORABNIKOV PV
Center za sluh in govor Maribor
za Mojco Kolarič
Vinarska 6
2000 Maribor

Pričakujemo vas!

Tim za PV Maribor

V SOBOTO, 17. 6. 2023 OB 10. URI

Cochlear™ Nucleus® 8 zvočni procesor

Manjši. Pametnejši. Bolje povezljiv.

Vključite se v vse pomembne trenutke in izkusite udobje najmanjšega in najlažjega zaušesnega zvočnega procesorja za polžev vsadek na svetu.

Zasnovan je za lažje komuniciranje z ljudmi. Nucleus 8 zvočni procesor zagotavlja pametnejšo slušno tehnologijo, ki se samodejno prilagaja otrokovemu slušnemu okolju.

Pripravljenost na Bluetooth naslednje generacije LE Audio tehnologije bo vašemu otroku zlahka prinesla zvok - na več mestih in iz več naprav kot kdaj koli prej.

Odprite si svet boljših možnosti z Nucleus 8 zvočnim procesorjem

www.cochlear.com/nucleus8

* Compared to Nucleus 6 and Nucleus 7 sound processors. † When the technology becomes available for the Cochlear Nucleus 8 Sound Processor, a firmware update to your sound processor will allow you to connect to Bluetooth LE Audio compatible devices.

1. Cochlear Limited. D1190805, Processor Size Comparison 2. Cochlear Limited. D1864200 SCAN-2 Design Description 3. Mauger SJ, Warren C, Knight M, Goorevich M, Nel E. Clinical evaluation of the Nucleus 6 cochlear implant system: performance improvements with SmartSound iQ. International Journal of Audiology. 2014, Aug; 53(8): 564-576. [Sponsored by Cochlear] 4. Mauger S, Jones M, Nel E, Del Dot J. Clinical outcomes with the Kanso™ off-the-ear cochlear implant sound processor. International Journal of Audiology. 2017, Jan 9; 1-10. [Sponsored by Cochlear] 5. Wolfe J, Neumann S, Marsh M, Schafer E, Lianos L, Gilden J, O'Neill L, Arks P, Menapace C, Nel E, Jones M. Benefits of Adaptive Signal Processing in a Commercially Available Cochlear Implant Sound Processor. Otol Neurotol. 2015 Aug;36(7):1181-90. [Sponsored by Cochlear] 6. Cochlear Limited. D1964109 Clinical Investigation Report CLTD5804 - Feb 2022.

The Cochlear Nucleus 8 Sound Processor is compatible with Apple and Android devices. The Cochlear Nucleus Smart App is available on App Store and Google Play. For compatibility information visit www.cochlear.com/compatibility. The Bluetooth® word mark and logos are registered trademarks owned by Bluetooth SIG, Inc. and any use of such marks by Cochlear Limited is under license. Please seek advice from your health professional about treatments for hearing loss. Outcomes may vary, and your health professional will advise you about the factors which could affect your outcome. Always follow the directions for use. Not all products are available in all countries. Please contact your local Cochlear representative for product information. Cochlear, Hear now. And always, Nucleus, and the elliptical logo are either trademarks or registered trademarks of the Cochlear group of companies.

© Cochlear Limited 2022. D2040893 V3 2022-11

Cochlear®
Hear now. And always

RONDO 3

Neverjetno enostaven. Enostavno neverjeten.

Težke debate ali lahkoten klepet: ob dveh mikrofonih Rondo 3 govorni procesor zaduši hrup ozadja in se usmeri na govor pred vami. Torej, tudi če ste v hrupnem bifeju, vam Rondo 3 omogoči, da slišite, kar vam prijatelji govorijo in lahko samozavestno komunicirate z njimi.

Bi radi izvedeli več?
medel.com/RONDO3